

SZAKMAI KONCEPCIÓ
AZ IDEGEN NYELVI
KOMPETENCIA FEJLESZTÉSÉHEZ
AZ 1–12. ÉVFOLYAMOKON

Készítette: Kuti Zsuzsa és Morvai Edit

2007.

A kiadvány a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program
3.1.1. központi program (Pedagógusok és oktatási szakértők felkészítése a kompetencia
alapú képzés és oktatás feladataira) keretében készült.

Fejlesztési programvezető
Kuti Zsuzsa

Szakmai bizottság
Enyedi Ágnes
Dr. Morvai Edit
Dr. Majorosi Anna

Alkotószerkesztő
Sákovics Lídia

Felelős szerkesztő
Burom Márton

©
Készítette
Kuti Zsuzsa
Dr. Morvai Edit

Educatio 2008

TARTALOM

1. Helyzetelemzés	5
2. Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése	7
2.1. A kommunikatív nyelvi kompetencia fogalma	8
2.2. Közös referenciaszintek: általános szintrendszer a Közös Európai Referenciakeretben ...	8
3. A nyelvtanulás általános céljai és fejlesztési feladatai a Nemzeti alaptanterv alapján	10
3.1. A nyelvtanulás célja alapfokon (1–6. évfolyam, 6–12 éves tanulók).....	11
3.2. A nyelvtanulás célja középfokon (7–12. évfolyam, 13–19 éves tanulók)	11
4. A nyelvtanulás pszichológiai háttere	12
4.1. A tanulás pszichológiája	12
4.2. Hogyan tanulnak a tanulók?.....	12
4.2.1. Hogyan tanulnak a 6–13 éves tanulók idegen nyelvet?	12
4.2.2. Hogyan tanulnak a 12–19 éves tanulók idegen nyelvet?	13
5. Programcsomagok az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztéséhez	13
5.1. Célcsoport	16
5.2. A programfejlesztés és a Nemzeti alaptanterv kapcsolata	16
5.3. Más kompetenciákkal való kapcsolat.....	16
5.4. A fejlesztés módszertani alapelvei.....	17
5.5. Idegen nyelvi programcsomagok.....	18
5.5.1. Idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése két szakaszra	19
5.5.2. Idegen nyelvi kompetenciafejlesztés négy nyelven	21
5.5.3. Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése alternatív oktatási anyagokkal.....	21
5.6. Az idegen nyelvi program részei	22
5.6.1. Oktatási koncepció	22
5.6.2. Programterv	22
5.6.3. Modulleírások	23
5.6.4. Taneszközök	23
5.6.5. Értékelési eszközök	23
5.6.6. Továbbképzés	23
5.6.7. Támogató rendszer	23
6. Szakirodalom	24

1. HELYZETELEMZÉS

Az elmúlt évtizedben az idegennyelvtudás társadalmi megítélése egész Európában, így hazánkban is, radikálisan megváltozott. A használható nyelvtudás számos területen a munkahely megszerzésének és megtartásának elengedhetetlen feltételévé vált, így a mindennapi életben is egyre gyakrabban van szükség a nyelvismeretre, melynek következtében az idegennyelv-oktatás fokozatosan, mindinkább a figyelem középpontjába került. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága pl. 2001-et a Nyelvek Európai Événak nyilvánította. A kezdeményezéshez csatlakozott az Európai Bizottság és az UNESCO is. Ebből az alkalomból átfogó elemzések készültek az európai országok idegennyelv-oktatásáról. Magyarországon a Közoktatási Modernizációs Közalapítvány nagyszabású pályázatot írt ki a **Nyelvek Európai Éve** célkitűzéseit megvalósító rendezvények támogatására. Az Oktatási Minisztérium megrendelésére 2002-ben lezajlott egy átfogó országos nyelvtudásmérés. A szaktárca 2003-ban „Világ – Nyelv” elnevezéssel elkészítette hosszú távú nyelvtudási stratégiáját, amely a helyzetértékelésen túl tartalmazza a fejlesztés céljait, alapelveit, és konkrét programokat is meghirdet.¹

A nyelvtudás, ill. a nyelvtanulás iránti növekvő érdeklődés érthető, ha figyelembe vesszük, mekkora a szakadék a társadalom nyelvigénye és a lakosság tényleges nyelvismerete között. A 2001-es népszámlálás önbevalláson alapuló adatai azt mutatják, hogy míg az idegen nyelvet beszélők aránya a teljes magyar népesség körében 1960 és 1990 között gyakorlatilag stagnált, és bár a 90-es években több, mint kétszeresére nőtt,² még így is jelentősen elmarad a fejlett országok mögött.

A felmérésekből az is kiderül, hogy az idegen nyelv elsajátítását a felnőtt magyar lakosság többsége az intézményes oktatástól várja. Egy 2002-ben végzett közvélemény-kutatás adatai szerint az iskolának a kérdőívben felsorolt 15 legfontosabb feladata közül az idegennyelv-tudás közvetítését a 4–5. helyen jelölték meg a megkérdezettek.³

A felfokozott társadalmi igény s az ebből eredő szülői nyomás hatására a rendszerváltással gyakorlatilag egyidejűleg megkezdődött a nyugati nyelvek oktatásának kiterjesztése, olykor a minimális feltételek (pl. szakképzett nyelvtanár) hiánya ellenére. „Az iskolák közötti versenyben a »licitálás tétjei« az emelt szintű (két tanítási nyelvű, tagozatos) nyelvtanítás különböző formái, a korai nyelvtanítás, a két nyelv oktatásának a felvállalása, a bontott csoportok, később a nyelvi környezetben való tanulás lehetőségét biztosító testvériskolai kapcsolatok, tanórakeretben szervezett nyelvvizsgatanfolyamok voltak.”⁴ Ezzel egyidejűleg az állami politikában inkább a korai idegennyelv-oktatás keretek közé

¹Jelentés a magyar közoktatásról. 2003: OKI, Budapest, 474. old. (5.34. táblázat: A magyar népesség nyelvtudása nyelvenkénti bontásban a népszámlálási adatok tükrében, 1960, 1990 és 2001)

²„Világ – Nyelv” – az idegennyelvtudás fejlesztésének stratégiája (2003): Oktatási Minisztérium, Budapest, valamint a „Világ – Nyelv” program pályázati rendszerét irányító Tempus Közalapítvány honlapja: <http://www.okm.gov.hu> és <http://www.tka.hu>

³Közoktatás a közvéleményben (2002): előzetes adatok a „Közoktatás a közvéleményben” c. kutatásból. Kézirat. OKI Kutatási Központ

⁴Vágó Irén: Az oktatás tartalma. In: Halász Gábor/Lannert Judit (szerk.): Jelentés a magyar közoktatásról. 2003: OKI, Budapest, 209. old.

szorítására, a második idegen nyelv tanításának redukálására való törekvés volt a jellemző, amely azonban helyi szinten meglehetősen kevésbé érvényesült. Ugyanakkor 1998-tól a nyelvtanulást kötelező érvénnyel kiterjesztették a szakképző intézmények 9–10. évfolyamára, s 2003-tól a középiskolákban igény és lehetőség szerint fokozatosan bevezették az ún. nyelvi előkészítő évfolyamot, mely a tanulók számára egy plusz tanévet biztosít az idegen nyelv elsajátítására.

Az ezredfordulóra sok más európai országhoz hasonlóan Magyarországon is az angol vált a leggyakrabban tanult idegen nyelvvé. A második helyen a német nyelv áll, ezt követi a francia.⁵

A nyelvtudás társadalmi szintű felértékelődésének hatására a tanulók körében is felértékelődött a nyelvtudás presztízse. **A nyelvtanulással kapcsolatos attitűdök a tanuló ifjúság körében kedvezőek.** Az iskolás korosztály nyelvtanulási attitűdjét és motivációját első ízben az 1993/1994-es tanévben mérték fel egy reprezentatív mintán, majd a mérést 1999-ben megismételték. A kérdőíves vizsgálatban a tanulók 1993/1994-ben arra a kérdésre, hogy mennyire bíznak nyelvtanulásuk sikerében, egy 1-től 5-ig terjedő skálán átlag 3,73 pontot jelöltek meg. Az angol nyelv megtanulására 4,25 egységnyi energiát hajlandók fordítani, a németre valamivel kevesebbet, a franciát és az olaszt pedig a harmadik, ill. a negyedik helyen jelölték meg. A kutatás a megismétléskor nagyjából azonos eredményekkel zárult.⁶ A nyelvtanuláshoz való pozitív hozzáállás tükröződik a tanulók nyelvtanulásra vonatkozó terveiben is. A már említett 2000. évi reprezentatív felmérésben a válaszadók nagy része a közép- vagy felsőfokú nyelvvizsga megszerzését tekinti elsődleges céljának. Más forrásból ismeretes, hogy az idegen nyelvek tanulásához a tanulók többsége más tantárgyakkal előnyösebben áll hozzá, amely szorosan összefügg a továbbtanulási szándékkal.⁷

Az iskolai nyelvoktatás eredményességéről kevés a konkrét, összehasonlítható és a teljesítmények időbeli alakulását is tükröző adat. Jelzésértékű azonban, hogy az 1990/2000. tanévben a felsőoktatásba felvett hallgatóknak mindössze 21,3 %-a rendelkezett egy nyelvből valamilyen szintű C típusú nyelvvizsgával.⁸

Az iskolai nyelvtudás átfogó, minden készségre kiterjedő felmérésére az elmúlt időszakban két alkalommal került sor angol és német nyelvből: 2000 tavaszán a 6., 8. és 10. osztályokban, majd 2003-ban a 12. évfolyamra is kiterjedően.⁹

Az olvasott és hallott szöveg értésének, valamint az íráskészség szintjének felméréséből az derül ki, hogy az angolból nyújtott teljesítmények szintje átlagosan valamivel jobb, mint a németé. Mindkét nyelvből eredményesebbek azonban a tanulók az olvasott és a hallott szöveg értése területén, íráskészségük meglehetősen gyenge. Bár az összesített adatok szerint a tanulók jelentős része elsajátította a minimális tantervi követelményeket, a kedvező összkép mögött igen jelentős különbségek vannak: a teljesítmények nagymértékű szórását mutatnak, és szinte minden megvizsgált háttértényező mentén nagyok az eltérések.¹⁰

A kutatási eredmények azonban azt is megmutatják, hogy a közoktatás gyakorlatának jelentős részét még mindig a hagyományos szemléletű nyelvoktatás jellemzi, ahol **a nyelv rendszerének ismerete nagyobb hangsúllyal szerepel, mint a használható nyelvtudás.** Mind a megfigyelések, mind a 2000. évi felmérésben megkérdezett tanulók által adott válaszok azt támasztják alá, hogy a leggyakoribb osztálytermi eljárások még mindig a nyelvtani gyakorlatok, a hangos olvasás, a fordítás, a kérdés-feleletre épülő szóbeli drill. Legritkábban a párbeszéd, szerepjátékok, pár- és csoportmunkák, nyelvi játékok fordulnak elő.¹¹

⁵Jelentés a magyar közoktatásról. 2003: OKI, Budapest, 476. old. (5.38. táblázat: Az egyes idegen nyelveket tanuló diákok számának és arányának megoszlása az általános, a középiskolákban és a szakiskolákban, 1992/93, 1997/98 és 2001/02)

⁶Nikolov Marianne: Az idegennyelv-tanítás megújulásának hatásai. In: Új Pedagógiai Szemle, 2003/3, valamint Nikolov Marianne: Angolul és németül tanuló diákok nyelvtanulási attitűdje és motivációja. In: Iskolakultúra 2003/8.

⁷Csapó Benő: Az osztályok közötti különbségek és a pedagógiai hozzáadott érték. In: Csapó Benő (szerk.): Az iskolai műveltség. Budapest, Osiris, 2002

⁸Nikolov Marianne: Az idegennyelv-tanítás megújulásának hatásai. In: Új Pedagógiai Szemle, 2003/3

⁹Csapó Benő: A nyelvtanulást és a nyelvtudást befolyásoló tényezők. Iskolakultúra, 11. évf. 8. sz. 2001.

¹⁰Angol és német idegen nyelvi tudás – olvasási, írási, irányított kreatív írási és beszédértési nyelvi készségek. 2000. Készítette a Szegedi Egyetem Képességekutató Csoportja az OM megbízásából, valamint Csapó Benő: A nyelvtanulást és nyelvtudást befolyásoló tényezők. Iskolakultúra, 8.sz.

¹¹Nikolov Marianne: Az idegennyelv-tanítás megújulásának hatásai. In: Új Pedagógiai Szemle, 2003. március

Érdekes adat ebben az összefüggésben, hogy az Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD – Nemzetközi Gazdasági és Fejlesztési Szervezet) felmérése szerint, melyet a PISA-vizsgálat (Programme for International Student Assessment) kapcsán végeztek el, a magyar tanulók kétharmada – különösen a lányok – a memorizálásra építő tanulási stratégiát az OECD-átlag felett alkalmazza. Az elaborációt, a különböző dolgokat összekapcsoló, más és más kontextusban alkalmazó stratégiával már csak a diákok fele él az OECD-átlag felett.¹²

Ugyancsak kiderült, hogy a versenyszellemet erősítő kompetitív tanulásban a magyar tanulók az átlagnál jobbak, viszont az OECD átlagnál kevésbé szeretik az együttműködésre épülő kooperatív tanulási formákat. Pedig a nemzetközi tendenciák azt mutatják, hogy az együttműködésen alapuló tanulási stratégiák sem kevésbé eredményesek, tehát a két módszer együttes alkalmazása tűnik a leginkább célravezetőnek.¹³

Annak ellenére tehát, hogy a nyelvtanárok jelentős része a tananyagok széles választékából ma már főként a kommunikatív szemléleten alapuló tananyagcsomagokat, -családokat alkalmazza, s egyre szélesebb körben hatnak azok a tanítás- és tanulásmódszerek, amelyek az eredményes tanulást célirányos, konstruktív, önszabályozó, társas, szituatív folyamatnak tekintik, a magyarországi iskolarendszerben, s ezen belül talán a leginkább dinamikus fejlődő nyelvtanításban is csak igen lassan zajlik a pedagógiai kultúra megújulásának folyamata.¹⁴

A kutatások azt jelzik ugyan, hogy a pedagógusok nagy része pozitívan viszonyul a tanulás-, ill. tanulóközpontú oktatáshoz, a mindennapokban csak viszonylag ritkán alkalmaznak a tanulók egyéni sajátosságaihoz alkalmazkodó tanulószervezési formát. Csak kevesen élnek a kooperatív módszerek, a projektoktatás és a számítógép adta lehetőségekkel.¹⁵

Mindebből következik, hogy a **nyelvtanulás hatékonysága nagymértékben függ a tanárok felkészültségétől**. A tanárképzés és -továbbképzés olyan tényező, melynek optimalizálása pozitív hatást fejthet ki a teljesítményekre. Nagyon fontos, hogy az ország valamennyi iskolájában – településtől és iskolatípustól függetlenül – egyforma arányban legyenek jól képzett szaktanárok, mert csakis ezáltal biztosítható az esélyegyenlőség.¹⁶

2. AZ IDEGEN NYELVI KOMMUNIKATÍV KOMPETENCIA FEJLESZTÉSE

Jelen koncepció azon a fentiekből következő megfontoláson alapul, hogy az idegennyelv-tanulás hatékonyságának növelése érdekében szükség van az iskolában folyó **idegennyelv-tanítási gyakorlat megújítására, amelyet a kompetenciaalapú nyelvtanítási programok kidolgozásával és fokozatos bevezetésével kíván megvalósítani**. Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése érdekében olyan oktatási anyagok, programcsomagok fejlesztését tűzi ki célul, amelyek figyelembe veszik a tanulók életkori sajátosságait, érdeklődését és ismereteit, témakörök, beszédszándékok és szituációk köré szerveződnek, s lehetővé teszik, hogy a tanulók értelmes tevékenységek során, kommunikatív feladatok végrehajtása közben sajátítsák el az idegen nyelvet.

¹²Golnhofér Erzsébet/Szekszárdi Júlia: Az iskolák belső világa. In: Jelentés a magyar közoktatásról. 2003: OKI, Budapest, 262. old.

¹³Horváth Zsuzsanna/Környei László: A közoktatás minősége és eredményessége. In: Jelentés a magyar közoktatásról. 2003: OKI, Budapest, 330–331. old., valamint Vári Péter (szerk.): PISA-vizsgálat 2000. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2003

¹⁴Golnhofér Erzsébet/Szekszárdi Júlia: Az iskolák belső világa. In: Jelentés a magyar közoktatásról. 2003: OKI, Budapest, 258. old.

¹⁵Vö: Petríné Feyér Judit: Pedagógusok a differenciálásról. In: Golnhofér Erzsébet/Nahalka István (szerk.): A pedagógusok pedagógiája. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001, valamint Nikolov Mariann: Minőségi nyelvtanítás – a nyelvek európai évében. Iskolakultúra, 8. sz. 2001.

¹⁶Vári Péter (szerk.): PISA-vizsgálat 2000. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2003.

2.1. A kommunikatív nyelvi kompetencia fogalma

Az európai országokban folyó idegennyelv-oktatás számára irányadó **Közös Európai Referenciakeret**¹⁷ kompetenciák alatt azon ismeretek, készségek és személyiségjegyek összességét érti, amelyek lehetővé teszik, hogy az egyén cselekvéseket hajtson végre. Ezen belül a kommunikatív nyelvi kompetenciák teszik képessé az egyént arra, hogy nyelvi eszközök alkalmazásával cselekedjen (pl., hogy szükség esetén kérjen egy pohár vizet; vagy útbaigazítást kérjen, ha eltévedt). A nyelvhasználat során a kommunikatív nyelvi kompetencia receptív és produktív nyelvi tevékenységekben nyilvánul meg: szóban vagy írásban. A kommunikatív nyelvi kompetenciák szorosan összefonódnak az általános kompetenciákkal (pl. logikus következtetés vagy empátia), amelyek nem kifejezetten a nyelvre vonatkoznak, de amelyek mindenfajta tevékenységhez, így a nyelvi tevékenységekhez is szükségesek (pl. mindennapi tevékenységek, ismeret- és információszerzés.)

A fentiek értelmében a nyelvhasználat és a nyelvtanulás bármely formája a következőképpen definiálható: nyelvhasználaton – beleértve a nyelvtanulást is – olyan személyek cselekvését értjük, akik egyénként és társadalmi szereplőkként kommunikatív nyelvi kompetenciák egész sorát sajátítják el. Ezekre a kompetenciákra támaszkodnak, amikor különböző kontextusokban, különböző körülmények és korlátozó tényezők között nyelvi tevékenységekben vesznek részt. E tevékenységeken olyan nyelvi folyamatokat értünk, melyek során az élet különböző területeihez tartozó témákról szóló szövegek produkciója és recepciója valósul meg. A nyelvhasználók eközben mindig azokat a stratégiákat aktiválják, amelyek az adott feladat végrehajtásához a legcélravezetőbbnek ígérkeznek. A kommunikációban résztvevők kompetenciáikat megerősíthetik vagy módosíthatják a tevékenységek során szerzett tapasztalatok által.

A **kommunikatív nyelvi kompetencia** nyelvi, szociolingvisztikai és pragmatikai elemekből tevődik össze. A nyelvi kompetenciák körébe tartoznak a lexikális, a grammatikai, a szemantikai, a fonológiai, a helyesírási és a helyes kiejtési kompetenciák. E kompetenciák formális ismerete és a használatukra való képesség teszik lehetővé a nyelvhasználó számára, hogy mondanivalóját helyesen és értelmesen megformálja.

A pragmatikai kompetenciák azon elvek ismeretét és alkalmazási képességét jelentik, amelyek a nyelvi eszközök funkcionális használatát szabályozzák. Segítik a nyelvhasználót a koherens beszéd megalkotásában, a mondanivaló kommunikatív funkciójának és a különböző szövegfajtáknak a felismerésében. A szociolingvisztikai kompetenciák a nyelvhasználat szociokulturális körülményeire vonatkoznak. Ide soroljuk azokat az ismereteket és készségeket, melyek a nyelvhasználat társadalmi dimenzióját ölelik fel.

Az idegennyelv-oktatás legfőbb célja a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának megalapozása és folyamatos fejlesztése. A célok pontosítása során három szempontot kell feltétlenül figyelembe venni: egyrészt a tanulók és a társadalom szükségleteit, másrészt azokat a tanulók által elvégzendő feladatokat, amelyek e szükségletek kielégítéséhez elengedhetetlenek, harmadrészt pedig a feladatok elvégzéséhez szükséges kialakítandó, fejlesztendő kompetenciákat.

2.2. Közös referenciaszintek: általános szintrendszer a Közös Európai Referenciakeretben

Az idegen nyelv elsajátításában elért szint meghatározása a négy nyelvi alapkészség: a beszédértés, az olvasásértés, a beszéd-készség (szóbeli kifejező-készség), az íráskészség (írásbeli kifejező-készség), valamint a szóbeli és írásbeli interakció területén történhet. E célra a Közös Európai Referenciakeret egy hatfokú skálát kínál, mely az A1 szinttől a C2 szintig terjed.

¹⁷Közös Európai Referenciakeret. Nyelvtanulás. Nyelvtanítás. Értékelés. Európa Tanács Közoktatási Bizottsága, Közoktatási Bizottság Élő Nyelvek Osztálya, Strasbourg (eredeti angol nyelvű változat 2000, magyar fordítás 2002)

Gyakorlott nyelv-használó	C2	Minden hallott vagy olvasott szöveget könnyedén megért. A különböző beszélt vagy írott forrásokból származó információkat össze tudja foglalni, összefüggően tudja felidézni az érveket és a beszámolókat. Spontán módon, teljesen összefüggően és pontosan ki tudja fejezni magát, a jelentések kisebb árnyalatai között is különbséget tud tenni még a bonyolultabb helyzetekben is.
	C1	Meg tud érteni különböző fajtájú igényesebb és hosszabb szövegeket, és a rejtett jelentéstartalmakat is érzékeli. Folyamatosan és spontán módon tudja kifejezni magát anélkül, hogy túl sokszor kényszerülne arra, hogy keresse a kifejezéseket. A nyelvet rugalmasan és hatékonyan tudja használni társadalmi, továbbá a tanulásához és a munkához kapcsolódó célokra. Világos, jól szerkesztett, részletes szöveget tud alkotni összetettebb témában is, eközben megbízhatóan használja a szövegszerkesztési mintákat, a szövegösszekötő elemeket.
Önálló nyelv-használó	B2	Meg tudja érteni az összetettebb konkrét vagy elvont témájú szövegek fő gondolatmenetét, beleértve ebbe a szakterületének megfelelő szakmai beszélgetéseket is. Folyamatosan és spontán módon képes normális interakcióra anyanyelvű beszélővel úgy, hogy az az egyik félnek sem megterhelő. Világos, részletes szöveget tud alkotni különböző témákról, és képes kifejtetni a véleményét valamilyen témáról úgy, hogy részletezni tudja a különböző lehetőségekből adódó előnyöket és hátrányokat.
	B1	Megérti a fontosabb információkat a világos, standard szövegekben, amelyek ismert témáról szólnak, és gyakori helyzetekhez kapcsolódnak a munka, az iskola és a szabadidő stb. terén. Elboldogul a legtöbb olyan helyzetben, amely a nyelvterületre történő utazás során adódik. Egyszerű, folyamatos szöveget tud alkotni olyan témában, amelyeket ismer, vagy amelyek az érdeklődési körébe tartoznak. Le tudja írni a tapasztalatait és különböző eseményeket, álmokat, reményeket és ambíciókat, továbbá vázlatosan meg tudja indokolni a különböző álláspontokat és terveket.
Alapszintű nyelv-használó	A2	Megért olyan mondatokat és gyakrabban használt kifejezéseket, amelyek az őt közvetlenül érintő területekhez kapcsolódnak (pl. nagyon alapvető személyes és családdal kapcsolatos információk, vásárlás, helyismeret, állás). Az egyszerű és rutinszerű nyelvi helyzetekben tud kommunikálni úgy, hogy egyszerű és direkt módon információkat cserél családi vagy mindennapi dolgokról. Le tudja írni nagyon egyszerű formában a viszonyulását valamihez a közvetlen környezetében és olyan területeken, amelyek a legalapvetőbb szükségleteket érintik.
	A1	Megérti és használja a gyakoribb mindennapi kifejezéseket és a nagyon alapvető fordulatokat, amelyeknek célja a mindennapi szükségletek konkrét kielégítése. Be tud mutatkozni és be tud mutatni másokat, meg tud válaszolni és fel tud tenni olyan kérdéseket, amelyek személyes jellegűek (pl. hogy hol lakik), olyan emberekre vonatkoznak, akiket ismer, vagy olyan dolgokra, amelyekkel rendelkezik. Képes nagyon egyszerű interakcióra, amennyiben a másik személy lassan és világosan beszél, ill. segítőkész.

3. A NYELVTANULÁS ÁLTALÁNOS CÉLJAI ÉS FEJLESZTÉSI FELADATAI A NEMZETI ALAPTANTERV ALAPJÁN

A hazai idegennyelv-tanítás általános céljait, a minimális fejlesztési feladatokat a Közös Európai Referenciakerettel összhangban a Nemzeti alaptanterv 2003¹⁸ határozza meg. Fő célkitűzés, hogy Magyarország mielőbb felzárkózzon az idegen nyelveket beszélő európai országok sorába. Ennek érdekében fontos, hogy minden, a közoktatásból kilépő diák képes legyen minimálisan egy, de lehetőleg két idegen nyelvet használni a Közös Európai Referenciakeret által meghatározott A2-B2 szinten. Ugyancsak alapvető célkitűzés, hogy minden fiatal képes legyen megszerzett nyelvtudását fenntartani, továbbfejleszteni és további idegen nyelveket elsajátítani.

A Nemzeti alaptanterv 2003 tehát kimondja, hogy az idegen nyelv tanításának és tanulásának alapvető célja a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciáinak kialakítása és fejlesztése, amely alatt konkrétan a következőket érti:

- (1) a kötelező oktatás végére a tanulók legyenek képesek egy vagy két idegen nyelvet személyes, oktatási, közéleti és szakmai kontextusban megfelelően használni;
- (2) a nyelvtanulás során a tanulóknak alakuljon ki és maradjon ébren a kedvező attitűd és motiváció a nyelvtanulás, a tanult nyelv, az azon a nyelven beszélő emberek és kultúrájuk, valamint általában más nyelvek és kultúrák megismerésére;
- (3) a tanulók legyenek képesek nyelvtudásukat egész életükön át önállóan fenntartani, fejleszteni, emellett új idegen nyelveket hatékonyan és sikeresen tanulni.

A nyelvtanulás folyamatát úgy képzelem el, hogy abba beépülnek az alaptanterv egyéb műveltségi területein szerzett ismeretek és készségek. A kommunikatív nyelvi kompetenciák fejlesztése során tehát épít az általános kompetenciákra és tanulási képességekre, ezeken belül is elsősorban az anyanyelvi kommunikatív nyelvi kompetenciára, és állandó kölcsönhatásban áll azokkal.

A Nemzeti alaptanterv meghatározza a közoktatás kétéves szakaszaira (6., 8., 10. és 12. évfolyamok végére) minden diák által elérendő minimális szintet, melyet a négy alapkészség területén kell teljesíteni. (A helyi tantervekben a lehetőségek függvényében ennél magasabb szint is előírható egy vagy több alapkészség területén.)

A Nemzeti alaptantervben megjelölt szintek összhangban vannak az európai hatfokú skálán meghatározott szintekkel. Cél, hogy az általános iskola végére minden diák legalább egy élő idegen nyelvből elérje az A1-es szintet. A 9–12. évfolyamra kétféle követelményt fogalmaz meg aszerint, hogy a nyelvtanuló az adott nyelvből milyen szintre szeretne eljutni a kötelező iskolázás végére, ill. milyen szintű érettségi vizsgát kíván tenni. Amennyiben a 12. évfolyam végére a diák a B1-es szintet tekinti célnak, a 10. évfolyam végére az A2-es szintet kell elérnie [(a) program]. Amennyiben a 12. évfolyam végére a célja a B2-es szint elérése, kívánatos, hogy a 10. évfolyam végére teljesítse a B1-es szintet [(b) program]. Második idegen nyelvből a 12. évfolyam végére legalább az A2-es szintet kell elérni [(c) program]. Amennyiben a diák a második idegen nyelvből B1-es szintre szeretne eljutni [(d) program], és ebből vizsgázni kíván, azt lehetővé kell tenni számára.

¹⁸Nemzeti alaptanterv 2003, ill. a Kormány 243/2003. (XII.17) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. Magyar Közlöny 2/1.

Idegen nyelv	6. évfolyam	8. évfolyam	12. évfolyam
Első idegen nyelv (a)	A1-	A1	B1
Első idegen nyelv (b)	A1	A2	B2
Második idegen nyelv (c)			A2
Második idegen nyelv (d)		A1	B1

Ha az idegen nyelv tanulásának és tanításának céljait alap- és középfokon tovább részletezzük, az alábbiakat állapíthatjuk meg:

3.1. A nyelvtanulás célja alapfokon (1–6. évfolyam, 6–13 éves tanulók)

Az alapfokú, az általános iskola első 6 évfolyamán folyó nyelvtanulás és -tanítás legfőbb célkitűzései az alábbiakban foglalhatók össze:

- A nyelvtanulóban alakuljon ki nyitottság a más nyelvet beszélő emberek és kultúrájuk iránt, és maradjon ébren a nyelvtanulás iránti kedvező **attitűd** és a **motiváció**, mely alapvető az élethosszig tartó nyelvtanulás szempontjából.
- A nyelvtanuló legyen képes a 6. évfolyam végére (12 éves korára) legalább az **A1- vagy az A1 szint** elérésére egy idegen nyelvből.
- A tanuló ismerje meg és legyen képes a hatékony **nyelvtanulási stratégiák** használatára a továbbhaladás és az önálló nyelvtanulás céljából.
- A tanuló ismerje meg azokat a sajátos **munkaformákat** és **feladattípusokat**, amelyek a nyelvórakon rendszeresen előfordulnak.
- A nyelvi készségek közül elsődlegesen a **beszédértés és beszédkézség területén** érjen el eredményeket, de tanulja meg az olvasást és az írást a beszédértés és beszédkézség fejlesztésének szolgálatába állítani, és induljon el ezek önálló fejlesztésének útján is.

3.2. A nyelvtanulás célja középfokon (7–12. évfolyam, 12–19 éves tanulók)

A középfokú nyelvtanulás és -tanítás célja összhangban áll az alapfokon megfogalmazott célokkal, épít rájuk és továbbfejleszti őket:

- Maradjon meg és lehetőség szerint erősödjön tovább a tanulók nyelvtanulás iránti kedvező **attitűdje és motivációja**.
- A nyelvtanuló legyen képes az **első idegen nyelvből** a 8. évfolyam végére az A1 vagy A2 szint elérésére, 10. évfolyam végére az A2 vagy B1, a 12. évfolyam végére a **B1 vagy B2 szint** elérésére. **Második idegen nyelvből** – amelynél az alapvető célkitűzések egybeesnek az első idegen nyelvnél leírtakkal – a 12. évfolyam végére érje el az **A2 vagy B1 szintet**. (A szintek közti különbségek elsősorban az alaptanterv szerinti nyelvoktatás, ill. az emelt szintű nyelvoktatás közti különbségekből adódnak).
- A tanulók legyenek képesek **receptív és produktív** nyelvi tevékenységekre **szóban és írásban**, és törekedjenek a folyamatos nyelvhasználat és a nyelvhelyesség közti egyensúly megteremtésére.
- Fontos, hogy a tanulók a nyelvtanulást továbbra se öncélként éljék meg, hanem tanulják meg azt **információszerzésre, információadásra** felhasználni. Ezért lényeges, hogy az idegen nyelvű tananyag tartalma harmonizáljon a más tantárgyaknál tanult tartalmakkal, ill. tegye lehetővé új tartalmak feldolgozását.
- Az **önálló nyelvtanulás** érdekében a diákoknak a 12. évfolyam végére minden korábbinál magasabb szinten rendelkezni kell a hatékony nyelvtanulási stratégiákkal. Csakis így válhatnak képessé arra, hogy az iskola befejeztével önállóan gondozzák és fejlesszék meglévő nyelvtudásukat, ill. újabb nyelveket sajátítsanak el.

4. A NYELVTANULÁS PSZICHOLÓGIAI HÁTTERE

4.1. A tanulás pszichológiája

Ahhoz, hogy az idegen nyelv tanítása és tanulása hatékony legyen, és elvezessen a kitűzött célokhoz, ismerni kell a nyelvtanulás pszichológiai hátterét, és építeni kell rá.

A (nyelv)tanulás pszichológiai folyamatainak leírására a szociálkonstruktivista megközelítés tűnik legalkalmasabbnak. Ez a felfogás ötvözi Piaget, Donaldson és Bruner kognitív pszichológiai nézeteken alapuló konstruktivizmusát, Rogers humanisztikus közelítését a tanulás folyamatához, valamint Vygostky és Feurestein álláspontját a tanulásról mint társas kapcsolatokra épülő interakcióról, amely a tanulást a tanulót, a tanárt, a feladatot és tanulási kontextust (osztály, iskola, kulturális közeg) magában foglaló, dinamikus és komplex folyamatként határozza meg. A tanuló mindenkor tanulási kontextusba magával hozza meglévő ismereteit, tapasztalatait, elvárásait, és az új ismereteket a már meglévő ismeretstruktúráiba sajátos, egyéni módon asszimilálja. A tanuló tehát a tanulás folyamatában jelentésmódozóként és problémamegoldóként aktívan vesz részt, miközben egész személyisége formálódik, alakul, általános és speciális kompetenciái (pl. kommunikatív nyelvi kompetenciái) állandó kölcsönhatásban fejlődnek.¹⁹

4.2. Hogyan tanulnak a tanulók idegen nyelvet?

Jelenleg nincs kellőképpen körülhatárolt, kutatásokkal is alátámasztott elképzelés arról, hogy hogyan tanulnak a tanulók idegen nyelvet. Az bizonyos, hogy nagyon sok függ a **nyelvi input minőségétől és mennyiségétől**. Egyes szakemberek úgy vélik, hogy elegendő és érthető, ill. értelmezhető nyelvi input esetén a tanuló különböző interakciók során automatikusan képessé válik az idegen nyelv elsajátítására, mind receptív, mind produktív területen. Szerintük az a legfontosabb, hogy a tanár a lehető leggazdagabb nyelvi környezetet biztosítsa a tanulók számára, akik így formális tanítás nélkül is elsajátítják az idegen nyelvet. Mások szerint az érthető input mellett szükség van a kommunikációban való aktív részvételre is ahhoz, hogy végbemenjen a nyelvelsajátítás folyamata. A nyelv explicit tanítását nem tartják szükségesnek. Mások éppen ellenkező nézetet vallanak: a formális nyelvtanulást állítják előtérbe, és úgy vélik, hogy a tanulók, ha elsajátították a szókincset és a nyelvtani szabályokat, megfelelő gyakorlás után képessé válnak a nyelv megértésére és használatára. A két véglet között található a gyakorlat, mely színes és változatos képet mutat.

Tapasztalatból tudjuk, hogy a különböző korú tanulók különbözőképpen tanulnak. A kisiskolás korú és a tizenéves tanulók idegennyelv-tanulásában jelentős különbségek figyelhetők meg.

4.2.1. *Hogyan tanulnak a 6–13 éves tanulók idegen nyelvet?*

Gyermekkorban a nyelvtanulás a **természetes nyelvelsajátítás** folyamataira épül. Minden egészséges gyermek képes arra, hogy anyanyelvét elsajátítsa, hiszen ez a folyamat természetes része fejlődésének. Amikor a kisgyermek idegen nyelvet tanul, szervesen épít az anyanyelv elsajátítása során szerzett élményeire és tapasztalataira. Ez egyben azt jelenti, hogy számára ez a folyamat nem jelent különösebb erőfeszítést, nincs szüksége tudatos és rendszeres tanulásra. Ebben az életkorban a hatékony idegen nyelv-elsajátítás feltétele az értelmes, a gyermek számára érdekes és hasznos tartalmakba ágyazott nyelvhasználat, a rendszeres és gyakori találkozás az idegen nyelvvel és az oldott, játékos légkör. Ezért az idegennyelv-oktatás során elegendő, ha a gyermek jól érzi magát a nyelvórán, miközben játékos

¹⁹Williams and Burden : Psychology for Language Teachers. Cambridge, 1997

feladatok keretében találkozik a célnyelvvel. Ebben az esetben akaratától függetlenül, mintegy önkéntelenül sajátítja el az idegen nyelvet. Azok a nyelvtanítási módszerek, amelyek maximálisan építenek a **gyermek magával hozott tudására, ösztönös kíváncsiságára, tanulási kedvére, és a komplex készségfejlesztésre** helyezik a hangsúlyt, sikeresen alkalmazhatók a 6–12 éves kezdő nyelvtanulók körében, és biztosítják a gyermek **holisztikus fejlődését**.

Az intézményes nyelvtanulás nem kielégítő hatékonyságának okát kutatva sokan megkérdőjelezik a korai nyelvtanulás jelentőségét, holott számos tudományosan is alátámasztott érv szól a kisgyermekkorai nyelvoktatás mellett (a grammatika gyorsabb elsajátítása, kiejtés, hangsúly tökéletesebb elsajátítása, etnocentrizmus leküzdése stb.).²⁰ Tény azonban, hogy az osztálytermi keretek közt nyelvtanulásra fordított idő és a mérhető, kézzelfogható eredmények aránya másképpen alakul az általános iskolában, mint idősebb nyelvtanulók esetében. Minél fiatalabb a nyelvtanuló, annál lassabban halad előre a nyelv tételes elsajátításában, de ez a „lappangó szakasz” hosszú távon meghozza gyümölcsét. Ehhez elsősorban arra van szükség, hogy a korosztály szükségleteinek és képességeinek megfelelő tartalmak, értelmes feladatok és változatos módszerek révén megmaradjon, sőt lehetőség szerint erősödjön a tanulóban a nyelvtanulás iránti, kezdetben meglévő kedvező attitűd, ne veszítsék el motivációjukat az évek során. Ugyanakkor az idegen nyelvi programok minél korábbi időpontra való előrehozása – a nemzetközi trend és a hazai fejlődési tendenciák ellenére – csak akkor lehet eredményes, ha a korai nyelvoktatási programot beindító iskola képes biztosítani az eredményes munkához elengedhetetlenül szükséges feltételeket: a korosztály oktatásában jártas, megfelelő nyelvtudással rendelkező nyelvtanárt, kooperatív munkaformákra alkalmas csoportlétszámot és folyamatos, intenzív nyelvi képzést.

4.2.2. *Hogyan tanulnak a 12–19 éves tanulók idegen nyelvet?*

A nyelvsajátítási képesség kiaknázása alapvető feladata a kisiskolás nyelvtanulókat oktató nyelvtanárnak, hiszen az életkor előrehaladtával ez a képesség mindinkább háttérbe szorul, s fokozatosan előtérbe kerül a tudatos nyelvtanulás. A gyermekek többségénél ez a minőségi változás tizennégy éves kor táján következik be. A gyermek ekkor egy új fejlődési szakaszba lép, eljut az ún. formális gondolkodás szintjére. Ez vonatkozik arra is, ahogyan az idegen nyelvet tanulja, amely ebben a formában komoly energia-befektetést, türelmet, motivációt, önbizalmat igényel.

5. PROGRAMCSOMAGOK AZ IDEGEN NYELVI KOMMUNIKATÍV KOMPETENCIA FEJLESZTÉSÉHEZ

Az idegen nyelvi kompetencia fejlesztésére angol, német és francia nyelvű kiegészítő oktatási anyagok kidolgozására került sor az általános és középiskolákban tanuló nyelvtanulók számára. Magyarországon az idegen nyelvek tanulásának kezdete és intenzitása igen változó képet mutat az iskolákban, ezért az évfolyamos megjelölés helyett egy-egy korcsoport számára különböző nyelvi szinteken kínálunk fejlesztési programot. A korcsoportoknál figyelembe vettük a fejlesztés lehetséges ütemét, nyelvi szintjét és az első vagy második idegen nyelv szerepét.

A nyelvi szintek a Közös Európai Referenciakeretben és a Nat-ban meghatározott nyelvi fejlesztés ütemével összhangban állnak. Egy adott nyelvi szinten történő fejlesztés az általános és középiskolai évfolyamokon elhúzódhat, több évfolyamot is lefedhet (pl. az A1 szint elérése vagy 6., vagy 8. évfolyamra javasolt a Nat-ban különböző intenzitású nyelvi program és óraszám mellett), ezért az oktatási anyagokban különbséget teszünk egy-egy nyelvi szint alsóbb vagy felsőbb része között, pl. A1 és A1+ szint. (Az oktatási anyagokhoz készült tantervek azonban csak az alapszintre, pl. A1-re vagy A2-re készültek.)

²⁰OECD-CERI projekt, New York, 2002

A fejlesztés kiemelkedő része a kisiskolás kezdő nyelvtanulók számára kidolgozott idegen nyelvi fejlesztési program. A 6–9 éves korosztály számára készült angol és német nyelvi fejlesztési program a hazai nyelvoktatás hiányosságát igyekszik lefedni. Kevés olyan megfelelő taneszköz és részletes módszertani útmutató áll a legkisebbeket tanító nyelvtanárok rendelkezésére, amely figyelembe veszi a korosztály specifikus életkori sajátosságait, és hatékony nyelvtanítási módszereket kínál. Az oktatási anyag a kisiskolások eltérő idegennyelv-tanulásának kezdéséhez kínál több szintű, rugalmas programot. A korosztály számára készült anyagokban figyelembe vettük a kisiskolások kognitív és anyanyelvi fejlődését. Ennek megfelelően ebben a fejlesztési szakaszban három szintet különböztettünk meg:

1. a tanuló az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt áll (A1-);
2. a tanuló felkészült az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére (A1-);
3. a tanuló önállóan olvas és ír idegen nyelven (A1).

Az idegen nyelvi kompetencia fejlesztésére az alábbi nyelvi szintekre és korcsoportok számára készültek kiegészítő oktatási anyagok:

Évfolyam	1–6. évfolyam			7–12. évfolyam		
Korcsoport	6–8 évesek	9–10 évesek	10–13 évesek	12–15 évesek	14–17 évesek	16–19 évesek
Nyelvi szint	A1- szinttől A1+ szintig			A1 szinttől B2+ szintig		
A1- A tanuló az olvasás, írás bevezetése előtt áll						
A1- A tanuló az olvasás, írás bevezetésére felkészült						
A1 A tanuló önállóan olvas és ír						
A1+						
A2						
A2+						
B1						
B1+						
B2						
B2+						

Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztésére kidolgozott oktatási anyagok rugalmasan integrálhatók a meglévő helyi tanmenetekhez és nyelvkönyvekhez. A kötelező nyelvtanulás szakaszában akár a nyelvórák 50%-ára kínálnak fejlesztési programot. A kötelező nyelvtanulás előtti időszakra, a 6–9 éves tanulók számára teljes idegen nyelvi fejlesztési programot kínálunk.

Angol és német nyelvből 1–12. évfolyam számára, francia nyelvből a középiskolai korosztály (9–12. évfolyam) számára készültek kiegészítő anyagok.

IDEGEN NYELV						
Évfolyam	1–6. évfolyam			7–12. évfolyam		
Korcsoport	6–8 évesek	9–10 évesek	10–13 évesek	12–15 évesek	14–17 évesek	16–19 évesek
Angol	100%		50%	50%	50%	50%
Német	100%		50%	50%	50%	50%
Francia	–			–	50%	50%

A 100%-os lefedettség esetén az oktatási anyagok új taneszközrendszert is tartalmaznak. Az 50%-os időkerethez döntően olyan eszközrendszer kapcsolódik, amely elsősorban valamilyen új módszernek a nyelvtanításba való beépülését segíti elő. Ez esetben a tanárok tovább használhatják azokat a már széles körben bevált és korszerű tankönyveket, amelyekkel eddig is dolgoztak. Az órák maximum 50%-át azonban az új oktatási anyagokkal egészíthetik ki vagy váltják fel.

Az idegen nyelvi kompetencia fejlesztése a magyar mint idegen nyelv tanításához kapcsolódó oktatási anyagok kidolgozását is magába foglalja. A magyar mint idegen nyelvi kompetencia fejlesztése céljaiban és tartalmában is eltér az idegen nyelvi fejlesztés rendszerétől, hiszen a közoktatás számára egy új területet kíván pótolni. Figyelembe véve a migráns, idegenajkú és hátrányos helyzetű tanulók nyelvi fejlesztésében jelentkező növekvő hazai igényeket a magyar mint idegen nyelvi kompetencia fejlesztésére az iskolarendszer bemenő évfolyamain tanuló korcsoportok számára dolgoztunk ki nyelvi programokat kezdő nyelvtanulók részére. A programok teljes nyelvi fejlesztést kínálnak, hogy elősegítsék a tanulók mielőbbi integrálódását a mindennapos iskolai életbe és a tanulásba. Azoknak a haladó nyelvtanulóknak, akik már rendelkeznek magyar nyelvtudással, egy-egy műveltségterülethez kapcsolódó kiemelt fejlesztési részprogramot kínálunk az általános iskola első 7 évfolyamán.

MAGYAR MINT IDEGEN NYELV					
Évfolyam	1–6. évfolyam			7–12. évfolyam	
Korcsoport	6–8 évesek	9–10 évesek	10–13 évesek	13–14 évesek	14–15 évesek
Kezdő nyelvtanulók	100%	–	100%	–	100%
Haladó nyelvtanulók	rész-programok	rész-programok	rész-programok	rész-programok	–

5.1. Célcsoportok

Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztésére irányuló kompetenciaalapú nyelvtanítási anyagok az **általános és középiskolai korosztálynak** és **tanáraiknak** szólnak. (Az oktatási anyagok a Humánerőforrás Operatív Program, a HEFOP 3.1.1-es rendelkezése alapján jöttek létre 2004 és 2007 között.) A fejlesztés kulcsfontosságú szereplői a pedagógusok, a fejlesztést bevezető és alkalmazó nyelvtanárok. A sikeres nyelvtanulás egyik alapvető feltétele a nyelvileg és módszertanilag is jól képzett, motivált nyelvtanár. A nyelvtudásában bizonytalan, elavult vagy hiányos módszertani kultúrával rendelkező, kevésbé motivált nyelvtanár helyrehozhatatlan károkat tud okozni a nyelvtanulásnak bármely szakaszában. A fejlesztés során így kiemelkedő szerepet kapnak a tanártovábbképzések, valamint a program-megvalósítás monitorálása, szakértése és a mentori rendszer kiépítése.

5.2. A programfejlesztés és a Nemzeti alaptanterv kapcsolata

A programfejlesztés célkitűzései teljes mértékben összhangban állnak a Nemzeti alaptanterv céljaival és fejlesztési követelményeivel, valamint a különböző európai dokumentumokkal, elsősorban a Közös Európai Referenciakerettel. Elsődleges céljuk az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia megalapozása és fejlesztése, melyet a Nemzeti alaptanterv a közoktatás három szakaszhatárára (6., 8., 12. évfolyamok végére), a programfejlesztés pedig két szinten (alap- és középfokon, 1–6. és 7–12. évfolyamon) határoz meg.

Az első 6 évfolyamon folyó fejlesztés egyik dilemmája az eltérő kezdéshez és nyelvi képzettséghez való igazodás a különböző évfolyamokon. Bár a Nemzeti alaptanterv a 4. évfolyamra teszi az első idegen nyelv tanulásának kötelező megkezdését, megfelelő feltételek megléte esetén támogatja a korábbi kezdést. A gyakorlat azt mutatja, hogy az iskolák élnek is ezzel a lehetőséggel. A 2002/2003. tanévben a 1–3. osztályos tanulók mintegy 30%-a, a 3. osztályosoknak már 50%-a tanult egy idegen nyelvet.²¹

A 6–12 éves tanulók fejlesztésénél – a kialakult igényeknek megfelelően – figyelembe vesszük a 4. évfolyam előtti idegennyelv-oktatást is. Ez a törekvés összhangban van az Oktatási Minisztérium „Világ – Nyelv” programjával, mely 2004-ben ajánlásokat fogalmazott meg és programot dolgozott ki a 6–9 éves tanulók idegen nyelv- tanításához.²²

A középfokú fejlesztés folyamatában szintén figyelembe vesszük az Oktatási Minisztérium „Világ – Nyelv” programjához kapcsolódó nyelvi előkészítő évfolyam igényeit és lehetőségeit is.²³

5.3. Más kompetenciákkal való kapcsolat

A fejlesztés keretein belül több kapcsolódási pont is mutatkozik az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia és más kompetenciaterületek között.

Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése szorosan összefonódik és állandó kölcsönhatásban van egy sor más kompetencia fejlesztésével. Kiemelten fontos **az idegen nyelvi és az anyanyelvi kommunikatív kompetencia integrált fejlesztése**. Mind a szövegértés, mind a szövegalkotás területén számos olyan kapcsolódási pont adódik, amelyek mentén az integráció megvalósítható (pl. megegyező fejlesztési célok a magyar mint idegen nyelv fejlesztésén belül a szövegértés, szövegalkotás fejlesztése egy-egy műveltségterülethez kapcsolódva).

²¹Statisztikai Évkönyv 2002/2003. Oktatási Minisztérium, Budapest, 2003

²²Idegen nyelvi program az 1–3. évfolyam számára. Ajánlás a 6–9 éves korosztály tanításához. 2004. június www.okm.gov.hu/vilagnyelv

²³www.okm.gov.hu/vilagnyelv

A **szociális, életviteli és környezeti kompetencia** fejlesztésének területén is kínálkozik a lehetőség az integrációra. Az idegen nyelv tanítása során több olyan módszer, kooperatív munkaforma alkalmazására van lehetősége a nyelvtanárnak, amely a szociális kompetencia fejlesztését segíti. Az életviteli és környezeti kompetencia fejlesztésének lehetséges kapcsolódási pontjai a nyelvi tartalmak szintjén jelenhetnek meg az oktatási anyagokban.

Az **informatikai és kommunikációs technikák** alkalmazása szintén olyan terület, mely sok kapcsolódási pontot mutat az idegen nyelvi kompetencia fejlesztésének területével. Az oktatási anyagok fejlesztésében fontos szerepet játszik a számítógép és az Internet felhasználása.

Az **életpálya-építési kompetencia** fejlesztéséhez az idegen nyelvi fejlesztés leginkább a középiskolai programok kidolgozása során tud kapcsolódni. Az európai polgárrá válás folyamatában a használható nyelvtudás értéke és a pályaválasztás, a karrierépítés kapcsolata alapvetően fontos területként jelenik meg.

54. A fejlesztés módszertani alapelvei

A programok részletesebb kifejtése előtt összefoglaljuk azokat a módszertani alapelveket, amelyek irányadók az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztésében.

Az idegen nyelv tanításának módszereit a nyolcvanas évektől kezdve a kommunikatív nyelv szemlélet határozza meg. A tanítási-tanulási folyamat középpontjában a tanuló áll, aki szükségletei kielégítésére az idegen nyelv alkalmazásával kommunikatív tevékenységeket hajt végre. E változás mentén a hagyományos, a nyelv rendszerének megtanítására irányuló módszerek helyét fokozatosan átveszik a **tanuló- és tevékenységközpontú módszerek**, amely együtt jár a tanári és tanulói szerepek megváltozásával, valamint az osztálytermi nyelv minőségének és mennyiségének változásával.

A korszerű nyelv tanítás-nyelvtanulás sarkalatos eleme a **feladat**. A Közös Európai Referenciakeret szerint „a feladatok a személyes, a közéleti, az oktatási és a szakmai tartományok mindennapjainak részét képezik. A feladat végrehajtása során az egyén – specifikus kompetenciáinak stratégikus aktiválása segítségével – egy bizonyos tartományban világosan meghatározott céllal és eredménnyel egy sor célirányos tevékenységet végez. A feladatok eltérő mértékben tartalmaznak nyelvi tevékenységet, és nagyon eltérő jellegűek lehetnek. (...) A kommunikáció szerves részét képezi az olyan feladatoknak, amelyekben a résztvevők interakciót, produkciót, recepciót vagy közvetítést végeznek, ill. ezek közül két vagy több elem kombinációját alkalmazzák. (...) Az órai feladatok, akár a valós életet tükrözik, akár alapvetően pedagógiai természetűek, kommunikatívak abban az értelemben, hogy a kommunikatív cél elérése érdekében megkövetelik a jelentés megértését, tisztázását és kifejezését. Kommunikatív feladat elvégzésekor a feladat sikeres végrehajtásán van a hangsúly, következésképpen pedig a jelentésen, amelynek segítségével a tanulók megvalósítják kommunikatív szándékaikat. Azonban a nyelvtanulás és nyelv tanítás céljából megtervezett feladatok esetében mind a jelentés, mind a jelentés megértésének, kifejezésének és tisztázásának módja szerepet játszik. A feladatteljesítés és a nyelvtanulási folyamat együttes előmozdítása és megfelelő elismerése érdekében a feladatok általános kiválasztásakor és sorrendjének meghatározásakor változó mértékben kell figyelmet szentelni a jelentés és a forma, a folyékony és a nyelvtani helyesség viszonyának.” (Közös Európai Referenciakeret 2002. 192–193. old.)

Az osztálytermi környezetben végzett tevékenységek, feladatok változatos szervezése számos lehetőséget kínál a tanulóknak a **csoportokban, párokban vagy egyénileg** végzett munkára. A munkaformák váltakozása motiválja a tanulót, és lehetőséget biztosít tanulóknak és tanárnak egyaránt, hogy új szerepekben próbálja ki magát. A tanár már nem mint a tudás egyetlen birtokosa és közvetítője áll a tanulók előtt, hanem mint szervező, monitoráló, segítő egy-egy feladat elvégzése során.

A kommunikatív nyelvoktatás egyik hatékony megvalósulási formája a **projekt munka**, amelynek keretében a tanulók egy közös cél érdekében eszközként használják az idegen nyelvet, ill. egy közös produktum létrehozása érdekében működnek együtt. A projekt munka egyben hozzájárul az önálló tanulóvá neveléshez, amely az egész életen át tartó nyelvtanulás elengedhetetlen feltétele.

A mindenkori célok elérésére leginkább alkalmas módszerek kiválasztása a tanár feladata. A jól felkészült nyelv tanár tisztában van azzal, hogy a módszerek a tanulók életkorával együtt változnak.

A **legkisebbek** idegennyelv-oktatásában kiemelkedő szerepet játszanak azok a módszerek, amelyek alkalmasak a célnyelvi dalok, mondókák, történetek, mesék feldolgozására, ill. amelyek révén a tanulók a nyelvet mint a kommunikáció eszközt élék meg. Ebben a korosztályban a hangsúly a beszédértésen és beszédképtiségen van, de önálló beszédprodukciókat csak korlátozott mértékben várhatunk el. A **10–12 éves tanulók** nyelvtanulásánál a hallott szöveg megértése továbbra is fontos cél, de mellette egyre fontosabb a beszédképtiség fejlesztése, és fokozatosan előtérbe kerül az olvasott szöveg értésének és az írásképtiségnek a fejlesztése is. Ebben a korosztályban a korábbinál nagyobb mértékben alkalmazhatók az olyan, egy-egy téma köré szervezett tevékenységek, melyek más műveltségterületekről merítik a tartalmakat. A **12–14 éves korosztály** nyelvi fejlesztésénél egyre nagyobb szerepet kap a négy alapvető nyelvi képtiség integrált fejlesztése, amely motiváló tartalmak, életszerű szituációk, izgalmas nyelvi játékok keretében történhet. Továbbra is számos lehetőséget kínál a keresztintantervi tartalmak elmélyítése, kibővítése idegen nyelven, esetleg új tartalmak vagy a célnyelvi kultúrával kapcsolatos témák feldolgozása. A **középiskolás korosztály** nyelvtanításában minden korábbinál nagyobb hangsúlyt kapnak azok a módszerek, melyek segítik az önálló nyelvtanulóvá válást.

Az idegen nyelv tanulására számos lehetőség kínálkozik a **tanórán kívül** is. Az Internet, a televízió, a könyvek, az újságok kiváló lehetőséget jelentenek a nyelv kommunikatív helyzetekben történő alkalmazására. Az életszerű helyzetekben idegen nyelven megfelelni tudó diák a nyelvet mint eszközt használja céljai elérésére. Az így szerzett sikerélmény önbizalmat ad, és motiválóan hat a további tanulásra.

5.5. Az idegen nyelvi oktatási anyagok

Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztésére készült oktatási anyagok legfőbb célja a használható nyelvtudás megszerzése. Az oktatási anyagok hatékonyan alkalmazhatók különböző nyelvi előképzettségű, más és más iskolai háttérrel rendelkező vagy változó mértékű motivációjú csoportokban.

Az oktatási anyagok különálló egységet képező, rugalmasan felhasználható ún. modulokból állnak. Egy-egy modul öt tanórára kínál fejlesztési feladatot egy adott témában. A modulok kiválasztása az adott céltól, fejlesztési területtől függ. A modult a nyelvtanár a legjobb szakmai belátása szerint, a tanulócsoporthoz szükségletéhez igazodva, az adott nyelvi programhoz illesztve választja ki. Egy-egy modul alkalmas egy adott nyelvkönyv kiegészítésére, egy-egy nyelvkönyv fejezetének kiváltására, egy téma kibővítésére vagy bevezetésére, vagy egy nyelvi részképtiség kiemelt fejlesztésére.

5.5.1. Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése két szakaszra

Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztésére többféle típusú oktatási anyag készült az 1–6. (alapfok) és a 7–12. (középfok) évfolyamra.

1–6. évfolyam			
Korcsoport	6–8 évesek	9 –10 évesek	10–13 évesek
Nyelvi szint	A1- nyelvi szinttől A1+ nyelvi szintig		
A1- A tanuló az olvasás és írás bevezetése előtt áll	Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek		
A1- A tanuló az olvasás és írás bevezetésére felkészült		Bevezető szakasz Mese- vagy témafeldolgozás Témák és tevékenységek	Modulok: MeseMondóka Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvórán
A1 A tanuló önállóan olvas és ír			Modulok: MeseMondóka Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvórán
A1+			Modulok: MeseMondóka Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvórán

7–12. évfolyam			
Korcsoport	12–15 évesek	14 –17 évesek	16–19 évesek
Nyelvi szint	A1 nyelvi szinttől B2+nyelvi szintig		
A1-	Modulok: Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvvórán Ötletek az internet felhasználására a nyelvvórán	Modulok: Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvvórán Ötletek az internet felhasználására a nyelvvórán	
A1+	Modulok: Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvvórán Ötletek az internet felhasználására a nyelvvórán	Modulok: Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvvórán Ötletek az internet felhasználására a nyelvvórán	
A2	Modulok: Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvvórán Ötletek az internet felhasználására a nyelvvórán	Modulok: Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvvórán Ötletek az internet felhasználására a nyelvvórán	Modulok: Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvvórán Ötletek az internet felhasználására a nyelvvórán
A2+		Modulok: Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvvórán Ötletek az internet felhasználására a nyelvvórán	Modulok: Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvvórán Ötletek az internet felhasználására a nyelvvórán
B1		Modulok: Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvvórán Ötletek az internet felhasználására a nyelvvórán	Modulok: Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvvórán Ötletek az internet felhasználására a nyelvvórán
B1+			Modulok: Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvvórán Ötletek az internet felhasználására a nyelvvórán
B2			Modulok: Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvvórán Ötletek az internet felhasználására a nyelvvórán
B2+			Modulok: Kreatív kommunikáció Projektek a nyelvvórán Ötletek az internet felhasználására a nyelvvórán

5.5.2. Idegen nyelvi kompetenciafejlesztés négy nyelven

A Nemzeti alaptanterv az élő idegen nyelvek fejlesztési feladatait jelöli meg, amely az oktatási anyagok fejlesztésében kiegészül a migráns fiatalok beilleszkedését segítő magyar mint idegen nyelv fejlesztésével. Az idegen nyelvi kompetenciák fejlesztésénél így alapvetően három idegen nyelvre (angol, német, francia) és a magyar mint idegen nyelvre kínálunk alternatív programot. Érdekes itt áttekintenünk a nyelvek eloszlását is. Az általános iskolákban a tanulók 96%-a az angol vagy német nyelvet tanulja, a középiskolában ez az arány még magasabb, 98%. Tehát az összes többi idegen nyelv nem több, mint 4, ill. 2 százalékon osztozik a különböző iskolatípusokban.²⁴ A fejlesztés szempontjából ez fontos adat.

Angol és német nyelvből 12 évfolyamra dolgoztunk ki oktatási anyagokat, míg francia nyelvből a középiskolai korosztály számára készültek kiegészítő anyagok. A 14–19 éves korosztály oktatási anyagainak kidolgozásakor figyelembe vettük az első vagy második idegen nyelv szerepét.

Az idegen nyelvi kompetencia fejlesztésén belül a **magyar mint idegen nyelv** programcsomag fejlesztését önálló egységként kezeljük, önálló fejlesztési koncepcióval.

A fejlesztés bizonyos szakaszait egységesen tervezzük (pl. szakmai koncepció és programtervek), és magyar, valamint angol és német nyelven dolgozzuk ki. A modulleírások szintjétől kezdve az adott célnyelven dolgozzuk ki az oktatási anyagokat.

5.5.3. Az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztése alternatív oktatási anyagokkal

Az idegen nyelvi kompetencia fejlesztésére a tanév egy részét lefedő, kiegészítő oktatási anyagokat dolgoztunk ki. Így a tanítónak vagy a nyelvtanárnak lehetősége nyílik a fejlesztést kisebb egységekben kipróbálni, alkalmazni. Az első három évfolyam fejlesztési szintjén azonban az alacsonyabb óraszám miatt lehetőség lesz a oktatási anyag akár a teljes tanévet lefedő alkalmazására is.

Az alábbi különböző típusú oktatási anyagok, modulok kidolgozása valósult meg:

MeseMondóka

Az oktatási anyag célja a 10–13 éves tanulók idegen nyelvi kommunikatív kommunikációjának megalapozása, elsősorban a beszédkészség területén a célnyelvi kultúra gyermekirodalmának anyagából merítve (mondókák, dalok, versek, idegen nyelvű mesekönyvek, könnyített olvasmányok, audiovizuális eszközök stb. felhasználásával). Az anyanyelvihez hasonló idegen nyelvi szituáció megteremtése – pl. a könyvek együttes olvasása – elősegíti a nyelvelsajátítás folyamatát, és kedvet ébreszt a gyermekekben a nyelvtanulás iránt. A dalok, mondókák tanulása vagy a közös olvasás során a gyermekek egyre aktívabban kapcsolódnak be az éneklésbe, elmondásba, történetmesélésbe és eljátszásba, így sajátítják el a nyelvi elemeket. Az élményszerű feldolgozás számos lehetőséget kínál a komplex nyelvi készségfejlesztésre. Az oktatási anyagok konkrét autentikus forrásokra, anyagokra épülő modulokat tartalmaznak, amelyek aktívan vonják be a tanulót a tanulási folyamatba, és elősegítik a nyelv eszközként való használatát. A korosztály előrehaladtával fokozatosan előtérbe kerül az önálló olvasás és a kreatív íráskészség fejlesztése is.

Kreatív kommunikáció

Az oktatási anyag célja a tanulók idegen nyelvi kommunikatív kompetenciájának, ezen belül elsősorban beszédkészségének fejlesztése. A fejlesztés a tanulók életkorának megfelelő, számukra kihívást jelentő tartalmak és tevékenységek, feladatok révén történik.

²⁴Statistikai Évkönyv 2002/2003. Oktatási Minisztérium, Budapest, 2003

Az oktatási anyag célja a 6–13 éves kezdő nyelvtanulók idegen nyelvi kompetenciájának megalapozása és fejlesztése olyan tevékenységeken keresztül, amelyek egy adott témakörhöz kapcsolódnak, közel állnak a korosztály mindennapos tevékenységeihez, és építenek az életszerű idegen nyelvi kommunikációra. A készségfejlesztésen belül a beszéd- és szövegértés, a szókincsfejlesztés, valamint a beszédalkotás kap hangsúlyt. A modulok egy-egy témakör feldolgozásához kínálnak motiváló tevékenységeket.

A 12–19 éves korosztálynál az oktatási anyagok továbbra is előtérbe helyezik a szóbeli szövegalkotási kompetenciát, a beszéd-készség fejlesztését, és olyan tevékenységeket, nyelvi és szituációs játékokat kínálnak, amelyek a nyelvtanulóknak nem a tanulás, hanem a közös tevékenység, játék élményét nyújtja. Cél, hogy a nyelvhasználat elszakadjon a tanulástól, kitörjön az iskola életéből, és az idegen nyelv használata valós eszközhasználattá váljon.

Projektek a nyelvórán

Az oktatási anyag célja egyrészt a nyelvi kompetenciák fejlesztése olyan tematikus feladatok kapcsán, melyek a tantárgyközi szemléletet erősítik, másrészt a tanulók együttműködési készségének fejlesztése és önállóságra nevelése. A fejlesztés során a tanulók egy közös cél elérése vagy produktum létrehozásának érdekében közösen dolgoznak. A megvalósítás során a kooperatív tanulási forma és a tanulói autonómia együttes fejlesztése a cél. Az adott feladattól függően lehetőség van a projektmunka egyes részeinek tanórán kívüli elvégzésére is. A fejlesztés hatékonyan járulhat hozzá az önálló tanulóvá neveléshez, mely az élethosszig tartó nyelvtanulás megalapozásához és a motiváció fenntartásához is szükséges.

Ötletek az Internet felhasználására a nyelvórán

Az oktatási anyag célja, hogy a nyelvórákon aktívan építsen az Internet kínálta lehetőségek felhasználására az információkeresés és -feldolgozás, a kreatív írás és a digitális kommunikáció tanítása területén. A modulok olyan tevékenységeket kínálnak, amelyek az Internet nélkül nem vagy kevésbé érdekesen valósíthatók meg. A tevékenységek technikailag és nyelviileg is egymásra épülnek, egyre összetettebbek, igényesebb kivitelezést kívánnak. Az eltérő technikai feltételekhez is kínálunk megoldásokat, de abból indulunk ki, hogy a nyelvtanítás csoportbontásban, nyelvi vagy informatikai laboratóriumban történik, ahol minden diák külön gépnél ülhet, ha a feladat jellege ezt kívánja.

5.6. Az idegen nyelvi program részei

5.6.1. Oktatási koncepció

Az oktatási koncepció az idegen nyelvi oktatási anyagok részletes módszertani megközelítését és a fejlesztési feladatokat írja le. Célja, hogy az oktatási anyagokat felhasználó nyelvtanárnak segítséget, áttekintést nyújtson. A koncepció leírja, milyen iskolák és tanulócsoporthoz készült a program, milyen nyelvtanítási, módszertani alapelvekre épít, milyen pedagógiai, pszichológiai elvek valósulnak meg a tananyag kiválasztása és elrendezése során, mi vezérli a tanulói tevékenységek megtervezését, és milyen lehetőségeket kínál a program a differenciálásra.

5.6.2. Programtanterv

A programtanterv tartalmazza az általános fejlesztési célokat, részletezi az idegen nyelvi kompetencia korcsoportra, ill. nyelvi szintekre bontott fejlesztési céljait, a fejlesztési területekhez tartozó kompetenciákat, példákat hoz a lehetséges órai tevékenységekre, és kitér az értékelés alapelveire. Olyan fontos módszertani alapelveket is tartalmaz, amelyek a korosztály nyelvtanításának specifikus részét képezik.

5.6.3. *Modulleírás*

A modulleírás adja az oktatási program gerincét. Minden fontos részletre kiterjedően bemutatja, hogy mi történik a nyelvtanulási folyamat egyes szakaszaiban. Részletes leírást – ajánlást – ad egy-egy téma feldolgozásának menetéről, a tanulói tevékenységekről, az ajánlott taneszközökről, módszertani elemekről, értékelési eljárásokról és a tanári munkát segítő eszköztárról.

5.6.4. *Taneszközök*

Az idegennyelv-oktatás a korszerű és modern nyelvpedagógiát képviselő taneszköz-ellátottság szempontjából kedvező képet mutat. Számos színvonalas nyelvkönyvcsomag áll a nyelvtanárok rendelkezésére. A meglévő taneszközök megfelelő felhasználásához és kreatív kiegészítéséhez kívánunk segítséget nyújtani a taneszköz-fejlesztés területén.

A taneszköz-ellátottságot érdemes a különböző korosztályok szempontjából is megvizsgálni. Legszerényebb kínálat a legfiatalabb korosztály oktatásában mutatkozik. Itt azonban a klasszikus tankönyvfejlesztés helyett inkább sokféle és változatos taneszköz-fejlesztést valósítottunk meg (pl. kép-kártya-sorozat, poszterek, társasjátékok, feladatlapok, hanganyagok, szövegek stb.).

5.6.5. *Értékelési rendszer*

Az oktatási anyag tartalmazza azoknak az eszközöknek az összességét, amelyek elősegítik, hogy a felhasználók tisztában legyenek a programhoz kapcsolódó követelményekkel, tanulási szakaszonként lehetővé teszik a tanulók haladásának értékelését, és hozzájárulnak a teljesítmények szintjének megítéléséhez. Alkalmasak arra, hogy a folyamat végén reális képet adjanak a tanulók előrehaladásának mértékéről.

Az értékelési eszköztár eleme az önellenőrzést lehetővé tevő, és a diákok által használható értékelő feladatlap.

5.6.6. *Továbbképzés*

A továbbképzési program részét képezi a fejlesztésnek, amely segítségére van a pedagógusnak abban, hogy felkészüljön az adott oktatási anyag sikeres megvalósítására. Ennek lehetséges elemei az önálló tanulással elsajátítható ismeretanyag, az akkreditált továbbképzési program, a programhoz kapcsolódó szakmai tanácskozások, amelyek az egymástól való tanulást segíthetik, ill. az alkotó műhely keretében folyó, tevékenységközpontú felkészülés.

5.6.7. *Támogatói rendszer*

Ez az elem azoknak az eszközöknek és szolgáltatásoknak (pl. mentori program) az összességét tartalmazza, amelyek a munka folyamán segítik a programot megvalósító pedagógusokat.

6. SZAKIRODALOM

- „Világ – Nyelv” – az idegennyelv-tudás fejlesztésének stratégiája (2003): Oktatási Minisztérium, Budapest valamint a „Világ – Nyelv” program pályázatát irányító Tempus Közalapítvány honlapja: http://english.tpf.hu/pages/subpage/index.php?id=509&page_id=52 (2007. szept.-i állapot)
- Angol és német idegen nyelvi tudás – olvasási, írási, irányított kreatív írási és beszédértési nyelvi készségek. 2000. Készítette a Szegedi Egyetem Képességkutató Csoportja az OM megbízásából, valamint Csapó Benő: *A nyelvtanulást és nyelvtudást befolyásoló tényezők*. Iskolakultúra, 8.sz.
- Az Oktatási Minisztérium közléptávú közoktatás-fejlesztési stratégiája. 2004
- Bárdos Jenő (2000): *Az idegen nyelvek tanításának elméleti és gyakorlati alapjai*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó
- Csapó Benő: *A nyelvtanulást és a nyelvtudást befolyásoló tényezők*. Iskolakultúra, 11. évf. 8. sz. 2001.
- Csapó Benő: *Az osztályok közötti különbségek és a pedagógiai hozzáadott érték*. In: Csapó Benő (szerk.): *Az iskolai műveltség*. Budapest, Osiris, 2002
- Eurobarometer 2000 <http://europa.eu.int/comm/education/policies/lang/languages>
- Golnhofer Erzsébet/Szekszárdi Júlia: *Az iskolák belső világa*. In: *Jelentés a magyar közoktatásról*. 2003, OKI, Budapest.
- Horváth Zsuzsanna/Környei László: *A közoktatás minősége és eredményessége*. IN: *Jelentés a magyar közoktatásról*. 2003, OKI, Budapest, 330–331. old., valamint Vári Péter (szerk.): *PISA-vizsgálat 2000*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2003
- Idegen nyelvi program az 1–3. évfolyam számára. Ajánlás a 6–9 éves korosztály tanításához*. 2004. június www.okm.gov.hu/vilagnyelv
- Jelentés a közoktatásról*. OM statisztika 2002/2003
- Jelentés a magyar közoktatásról*. 2003, OKI, Budapest, 474. old. (5.34. táblázat: A magyar népesség nyelvtudása nyelvenkénti bontásban a népszámlálási adatok tükrében, 1960, 1990 és 2001)
- Közoktatás a közvéleményben (2002): előzetes adatok a „Közoktatás a közvéleményben” c. kutatásból*. Kézirat. OKI Kutatási Központ
- Közös Európai Referenciakeret. Nyelvtanulás. Nyelvtanítás. Értékelés*. Európa Tanács Közoktatási Bizottsága, Közoktatási Bizottság Élő Nyelvek Osztálya, Strasbourg (eredeti angol nyelvű változat 2000, magyar fordítás 2002)
- Magyarország nyelvoktatás-politikai profilja*. Országjelentés. 2002. szept.
- Nikolov Marianne (2003): *Angolul és németül tanuló diákok nyelvtanulási attitűdje és motivációja*. Iskolakultúra 2003/8
- Nikolov Marianne (2003): *Az idegennyelv-tanítás megújulásának hatásai*. Új Pedagógiai Szemle 2003/3.
- Nunan, D. (1989): *Designing Tasks for the Communicative Classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Prabhu, N.S. (1987): *Second Language Pedagogy*. Oxford: Oxford University Press
- Statisztikai Évkönyv 2002/2003*. Oktatási Minisztérium, Budapest, 2003
- Vágó Irén: *Az oktatás tartalma*. In: Halász Gábor/Lannert Judit (szerk.): *Jelentés a magyar közoktatásról*. 2003, OKI, Budapest
- Vári Péter (szerk.): *PISA-vizsgálat 2000*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2003
- Williams, M. and R. Burden (1997): *Psychology for Language Teachers*. Cambridge: Cambridge University Press
- Willis, J. (1996) *A Framework for Task-Based Learning*. Longman www.okm.gov.hu/vilagnyelv